نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره هشتم، بهار ۱۴۰۳، شماره اول، صفحات ۱ تا ۲

سخن سردبیر

فرهنگ سلامت با رویکرد اسلامی و ایرانی

فرهنگ نظام‌واره‌ای است از «عقاید و باورهای اساسی»، «ارزش ها، آداب و الگوهای رفتاری ریشه‌دار و دیرپا» و «نمادها و مصنوعات»، کـه ادراکـات، رفتار و مناسبات جامعه را جهت و شکل می‌دهد و هویت آن را مـی‌سـازد (برگرفته از سند مهندسی فرهنگی کشور، مصـوب شـورای‌عـالی انقـلاب فرهنگی). امام خمینی فرموده‌اند «...فرهنگ، مبدأ همـه خوشـبختی‌هـا و بدبختی‌های ملت است. اگر فرهنگ ناصالح شد، جوانهایی که به تربیت‌های فرهنگ ناصالح تربیت می‌شوند، در آتیه فساد ایجـاد مـی‌کننـد. فرهنـگ استعماری، جوان استعماری تحویل مملکت می‌دهد. فرهنگی که با نقشـه دیگران درست می‌شود و اجانب نقشه‌کشی می‌کنند و با صـورت فرهنـگ می‌خواهند تحویل جامعه ما بدهند، فرهنگ استعماری و انگلی است. ایـن فرهنگ از همه چیزها، حتی از اسلحه این قلدرها بدتر اسـت...» (صـحیفه امام خمینی، جلد ۳، صفحه ۳۰۶). در اصول دوم و هفتم تـا سـی‌ام قـانون اساسی، در باب فرهنگ و لوازم اجتماعی و سیاسی آن با مفـاهیمی نظیـر فضایل اخلاقی، کرامت انسانی، آزادی، استقلال، تجـارب بشـری، تتبـع و ابتکار، آگاهی‌های عمومی، مشارکت مردمی، امر به معروف و نهی از منکر، تصریح شده است. فرهنگ در نظام جمهوری اسلامی متخذ از جهان‌بینی و انسان‌شناسی اسلامی است و بینش توحیدی بر تمامی شئون و عرصه‌های آن حاکمیت دارد. بعضی از مضامین و اهداف آن عبارتند از:

- کرامت و شرافت ذاتی انسان و برخورداری انسان از فطرت الهی (کـه ریشه و منشأ رشد و خیر و صلاح او است)؛
- قابلیت رشد و شکوفایی سرشت مادی و معنوی بشر در همه سـاحات (به فعلیت درآمدن استعدادها و خلاقیت‌ها)؛
- اصالت ارزش‌های معنوی و فضائل اخلاقی در جامعـه و جایگـاه والای تقوی، علم و جهاد در تعیین مرتبه کرامت و فضیلت؛
- زوال مظاهر منحط و مبانی نادرست فرهنگ‌هـای بیگانـه و پیراسـته شدن جامعه از آداب و رسوم منحرف و خرافات؛
- آراسته شدن به فضائل اخلاقی و صفات خدایی و تأکید بر آرمان‌هـا و ارزش‌های معنوی و اسلامی؛

فرهنگ سلامت (تعریف پیشنهادی کارگروه فرهنـگ‌سـازی سـلامت فرهنگستان علـوم پزشـکی، از جمـع بنـدی و بـازتعریف مفـاهیم اسـناد راهبردی مرتبط)، فرهنگی است منبعث از اصول، ارزش‌ها، آداب، الگوهـا، دستاوردها، تجربیات و منابع معتبر اسلامی و ایرانی، که بر خودمراقبتی و تقدم پیشگیری بر درمان و مجموعه باورها و رفتارهای سالم و مؤثر در این زمینه تأکید و بسترهای لازم برای تحقق شرایط مناسب جسمی، معنوی، روانی و اجتماعی را فراهم آورده، بر چارچوب مشروحه زیر استوار است:

مفاهیم، مبانی، اهداف، اصول، آداب اسلامی و ایرانی؛ سبک زنـدگی سـالم با الگوی اسـلامی-ایرانـی و مفـاهیم، مبـانی، اهـداف، اصـول، و آداب مـرتبط؛ چگونگی تحقق و پیاده‌سازی آن در تکامل سال‌هـای اولیـه زنـدگی، خـانواده، نظام آموزش رسمی عمومی و سایر نظام‌هـای آموزشـی و تربیتـی و پرورشـی کشور؛ نقش‌های ویژه نهادهای مسئول، ذی‌نفع، صـاحب‌نظـر، نـاظر و منتقـد؛ شناسایی و شناساندن الگوهای معتبر و الهام‌بخش، به‌ویژه شهیدان، ایثـارگران، اسوه‌های بزرگ و نقش‌آفرین گذشـته و زمـان حاضـر، بـه‌طـور عـام معلمـان، استادان، و نظایر آنها؛ رصد کلان تحولات علمی، فرهنگی و اجتماعی سـلامت جامعـه؛ مسـائل زمینـه‌سـاز و تأثیرگـذار تخصصـی، اختصاصـی، اجتمـاعی، اقتصادی، تجارب جهانی و نظایر آن؛ مطالعـات و مسـتندات مـرتبط تـاریخی- تمدنی از گذشته تا امروز، با رویکـرد اسـلامی؛ انتقـال تجربیـات و شـیوه‌هـای معتبر آموزشی و ترویجی (فرهنگ‌سازی)؛ آینده‌نگری و آینده پژوهی؛

برای تحقق آرمان‌های فرهنگی سلامت، اجرای همه‌جانبه سیاست‌های کلی سلامت، ابلاغی مقام معظم رهبری اجتناب‌ناپذیر اسـت. گزیـده‌ای از مضامین و مؤلفه‌های فرهنگی و فرهنگ‌سازی سلامت، این سند راهبردی و مهم:

انطباق خدمات آموزشـی، پژوهشـی، بهداشـتی، درمـانی و توانبخشـی سلامت مبتنی بر اصول و ارزش‌های انسانی- اسلامی و نهادینه‌سـازی آن در جامعه؛ آگاه‌سازی مردم از حقوق و مسئولیت‌های اجتمـاعی سـلامت خـود؛ استفاده از ظرفیت محیط‌های ارائه مراقبت‌های سلامت برای رشد معنویـت و اخلاق اسلامی در جامعه؛ تحقق رویکرد سلامت همه‌جانبه و انسـان سـالم در همه قوانین، سیاست‌های اجرایی و مقررات؛ اولویت پیشگیری بر درمـان؛ روزآمـد نمـودن برنامـه‌هـای بهداشـتی و درمـانی؛ کـاهش مخـاطرات و آلودگی‌های تهدیدکننده سـلامت مبتنـی بـر شـواهد معتبـر علمـی؛ تهیـه پیوسـت سـلامت بـرای طـرح‌هـای کـلان توسـعه‌ای؛ افـزایش آگـاهی، مسئولیت‌پذیری، توانمندی و مشارکت ساختارمند و فعالانه فـرد، خـانواده و جامعه در تأمین، حفـظ و ارتقـاء سـلامت بـا اسـتفاده از ظرفیـت نهادهـا و سازمان‌هـای فرهنگـی، آموزشـی و رسـانه‌ای کشـور تحـت نظـارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ اصلاح سبک زندگی در عرصه تغذیه

در سیاست‌های کلی علم و فناوری نیز مضامین ارزشمندی بـا مقولـه فرهنگ سلامت و فرهنگ سازی آن انطباق دارد:

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-01]

توزیع عادلانه فرصت‌ها و امکانات تحصیل و تحقیق در آموزش عالی؛ حاکمیت مبانی، ارزش‌ها، اخلاق و موازین اسلامی در نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری و تحقق دانشگاه اسلامی؛ اهتمام به نظام تعلیم و تربیت اسلامی و اصل پرورش در کنار آموزش و پژوهش و ارتقاء سلامت روحی و معنوی دانش‌پژوهان و تربیت اساتید و دانشجویان مؤمن به اسلام، برخوردار از مکارم اخلاقی، عامل به احکام اسلامی، متعهد به انقلاب اسلامی و علاقمند به اعتلای کشور

پیشنهادهای برگزیده برای تسرّی و تحقق صحیح‌ترین آموزه‌های فرهنگ سلامت در نظام سلامت

ارائه تعریف مشترک و مورد توافق از فرهنگ و فرهنگ‌سازی سلامت؛

اهتمام به اجرای همه‌جانبه اسناد مرتبط با فرهنگ و فرهنگ‌سازی سلامت و در رآس آنها سیاست‌های کلی سلامت

ادغام آموزش‌ها و مهارت‌های لازم در زمینه فرهنگ و سواد سلامت و سبک زندگی سالم اسلامی- ایرانی، به افراد، خانواده‌ها و جامعه، در شبکه بهداشتی درمانی کشور؛

تعیین حوزه‌های اولویت در فرهنگ سلامت (سلامت همه‌جانبه مادر، جنین، نوزاد و شیرخوار و تکامل سال‌های اولیه زندگی؛ حوزه آموزش و پرورش کودکان و نوجوانان، از مهدهای کودک و پیش‌دبستانی، تا آموزش عالی؛....) و رهیافت اقدامات مناسب فرهنگ‌سازی؛ گنجاندن تعالیم سواد و فرهنگ سلامت در همه برنامه‌های نظری و عملی و مهارتی مجموعه نظام‌های آموزش، از مهد کودک تا آموزش عالی (اعم از پزشکی و غیر پزشکی)، حوزه‌های علمیه دینی و آموزش‌های غیررسمی؛ افزایش مشارکت مردم در ارتقای فرهنگ و سواد سلامت؛ استفاده بهینه از رسانه‌های ملی و فضای مجازی؛ تولید محتوای مناسب، رسانه‌ای ، متناسب با نیازهای قبل و پس از ازدواج، بارداری، دوران جنینی، شیردهی، کودکی، بلوغ و بعد از آن؛ رصد کلان برنامه‌های مرتبط با ارتقای سواد و فرهنگ سلامت جامعه؛ تحقق آرمان‌ها و اهداف جامعه اسلامی مستلزم تأمین کارکردهای فرهنگی آن است. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) فرهنگ را عامل شکل‌دهنده به ذهن و رفتار عمومی و جهت بخش و تأثیرگذار در عرصه تصمیمات کلان کشور دانسته و مهندسی فرهنگ را به منزله بازشناسی، آسیب‌شناسی، پالایش و ارتقابخشی فرهنگ و جهت‌دهی آن برپایه هویت اصیل اسلامی - ایرانی با توجه به شرایط و مقتضیات ملی و جهانی تبیین می‌نمایند.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-01]